

CURIERUL JUDICIAR

DOCTRINĂ — JURISPRUDENȚĂ — LEGISLAȚIUNE — ECONOMIE POLITICĂ — FINANȚE — SOCIOLOGIE

Director: DEM. I. DOBRESCU
Președintele Uniunii Avocaților din România

COMITETUL DE REDACȚIE:

TR. ALEXANDRESCU
Avocat, Direc. Contenc. B-pei
G-le a Țării Românești

ALEX. CERBAN
Profesor la Facultatea
de Drept, București

IOSEF G. COHEN
Avocat
membru Cons. legislativ

GR. CONDURATU
Fost Consilier la C. de Apel
București, Avocat

RÉNÉ DEMOGUE
Profesor la Facultatea
de Drept din Paris

V. DONGOROZ
Dr. în Drept din Buc.
Avocat

ALFRED JUVARA
Dr. în Drept din Paris
Avocat

D. NEGULESCU
Profesor la Facultatea
de Drept, București

I. GR. PERIȚEANU
Avocat

C. SIPSOM
Profesor la Facultatea
de Drept, București

C. STOIANOVICI
Dr. în Drept din Paris
Avocat

GR. TRANCU-IAȘI
Fost Ministru al Muncii
Avocat

P. VASILESCU
Dr. în Drept din Paris
Avocat

AL. VELESCU
Dr. în Drept din Buc.
Avocat

ALBERT WAHL
Profesor la Facultatea
de Drept din Paris

Secretar de Redacție: E. C. DECUSARA, Dr. în Drept din Paris, Directorul Statisticii Judiciare

Membrii corespondenți pentru Paris: EDOUARD LÉVY și SILVIU KRAINIC, D-ri în Drept, Avocați, Paris

ABONAMENTUL

Un an p. B-ci, Case Com. și Autorit. 900 lei
" Avocați 600 "
" Magistrați 500 "
6 luni prețul de sus pe umătate

APARE ODATĂ PE SĂPTĂMANĂ

In lunile Iulie și August

apare odată la 2 săptămâni

Abonamentele se plătesc totdeauna înainte

Redacția și Administrația

București, Artel, 5 și Rahovei, 5
Lângă Palatul Justiției

TELEFON 13/29

SUMAR

— *Condiția juridică a subsolului față de reforma agrară din vechiul regat*, de d-l dr. Valeriu Arsenescu, avocat;

Jurisprudență:

— Curtea de Casație s. II: *George M. Nica cu Primăria București* (Construcție făcută fără obținerea autorizației Primăriei. Dacă poate fi ordonată dărămarea ei? Art. 13, 154 și 155 Reg. de construcții și alinieri al orașului București), cu o *Notă* de E. C. D.

— Idem: *V. Tașcă și alții* (Recurs. Ce se înțelege prin acest cuvânt? Intrebuințarea cuvântului de «recurs» în loc de «apel» de către un justițiabil care atacă înaintea Trib. o carte de judecată a jud. ocol), cu o *Notă* de E. C. Decusară;

— Trib. comercial Ilfov s. II: *Soc. an. Decca cu Max Schrotman și Aug. Schmiedigen* (Concurența neloială. Intrebuințarea unei firme streine pentru exercițiul unui comerț similar. Radierea firmei similare. Neîncetarea daunei).

— Casația franceză (Ultrap public la bunele moravuri sau contra podoarei prin punerea în vânzare a fotografiilor obscene. Elementele delictului. Constatările ce trebuie să facă judecătorii fondului ca decizia lor să fie suficient motivată).

CONDIȚIA JURIDICĂ A SUBSOLULUI FAȚĂ CU REFORMA AGRARĂ DIN VECHIUL REGAT

Prin reforma agrară din țara noastră, s'a creiat subsolului fondurilor expropriate, pentru înfăptuirea acestei reforme, o condiție juridică deosebită, din unele puncte de vedere, de aceea, pe care o avea sub regimul său juridic anterior.

Dispozițiile legilor agrare, prin care se determină această nouă condiție juridică a subsolului fondurilor expropriate sunt, însă, incomplete și susceptibile de mai multe feluri de interpretare.

Lipsa de siguranță a condiției juridice creiate subsolului fondurilor expropriate, prin reforma agrară, este datorită atât împrejurării, că reformatorul agrar, având ca principală preocupare să stabilească condițiile și măsura exproprierii solului moșjiilor în

vederea satisfacerii principalului scop al reformei sale, de subsolul acestora s'a ocupat numai întâmplător și numai întrucât era strict necesar, pentru a-l determina condiția față de noua condiție creiată solului expropriat, cât și împrejurării, că el, trebuind să aibă în vedere, în dispozițiile sale privitoare la subsol, principiile pe care, puțin în urmă, trebuia să se întemeieze reformarea întregului regim juridic al subsolului întregii țări și care în timpul legiferării acestei reforme agrare nu erau încă stabilite, n'a putut dispune privitor la subsol într'un mod categoric și definitiv.

Pentruca dispozițiile legilor agrare privitoare la subsolul fondurilor expropriate în baza lor să poată fi aplicate uniform și în concordanță cu scopul acestor legi, trebuie să fie completate prin interpretarea lor față cu principiile dreptului comun și prin specularea intențiilor pe care legiuitorul agrar le-a avut privitor la subsolul acestor fonduri.

În cele ce urmează, vom căuta să determinăm condiția juridică a subsolului fondurilor expropriate prin legile agrare din Vechiul Regat, soluționând controversele la care poate da naștere insuficiența textelor și contrarietatea lor.

Principalele cestiuni, ce trebuie rezolvite în scopul arătat, sunt următoarele: 1) Cui aparține proprietatea subsolului fondurilor expropriate? 2) Dacă de indisponibilitatea cu care sunt lovite fondurile expropriate, este lovit și subsolul expropriat al acestor fonduri și în cazul afirmativ, după care norme și în ce condiții? 3) Care este soarta drepturilor câștigate asupra subsolului expropriat? După ce vom discuta și soluționa deosebit aceste trei cestiuni, vom arăta importanța lor atât din punct de vedere principal cât și din punct de vedere practic.

I. Proprietatea subsolului fondurilor expropriate.

Legea pentru reforma agrară din Vechiul Regat, din 14 Iulie 1921, care dezvoltă principiile declarate de art. 19 din Constituția din 1866, modificat în 1917, stabilind definitiv normele și condițiile de expropriere a pământului necesar atât pentru improprietărea sâtenilor și pentru înființarea pășunelor comunale, cât și pentru alte scopuri de interes general, dispune prin art. 24 al său, în ce privește subsolul acestui pământ, că: „Subsolul pământului expropriat pentru cultură rămâne proprietatea Statului, iar subsolul pământului expropriat pentru înființarea pășunelor comunale la munte și deal, precum și acela al pământului schimbat conform art. 9 și 16, rămâne proprietarului”.

Aceste dispoziții ale Legii agrare fiind singurele prin care se regulează condiția proprietății subsolului fondurilor expropriate în baza ei și fiind cuprinse în capitolul „Dispoziții generale”, par a cuprinde soluționarea categorică a cestiunii proprietății subsolului tuturor categoriilor de fonduri expropriate. Totuși, aplicarea acestor dispoziții devine îndoielnică și susceptibilă de diferite interpretări, de câte ori este vorba de a decide, cui aparține proprietatea subsolului unor anume categorii dintre fondurile sau părțile de fonduri expropriate. Astfel, dispozițiile articolului 24 Leg. agr. nu pot fi aplicabile în mod categoric și fără discuție subsolului următoarelor categorii de fonduri sau părți ale lor: 1) Care, deși prin natura lor ar fi proprii pentru cultură sau pășune, au fost expropriate conform articolului 1 Leg. agr. pentru alte scopuri decât improprietărea sâtenilor pe pământul de cultură sau înființarea de pășuni comunale. 2) Care sunt expropriate conform art. 7 alin. a, b, d, e, f și g Leg. agr. și care, prin expropriere, nu sunt afectate nici pentru cultură, nici pentru pășuni comunale. 3) Care sunt expropriate conform art. 14 Leg. agr., de asemenea pentru alte scopuri decât pentru cultură sau pentru înființarea pășunilor comunale.

Subsolul fondurilor sau părților de fonduri expropriate, enumerate mai sus, care, indiferent de scopul în care au fost expropriate, sunt improprietate atât pentru cultură cât și pentru pășune, ca și cele care, deși ar fi proprii pentru asemenea destinații, ar fi totuși expropriate pentru alte destinații decât acestea, față cu dispozițiile articolului 24 Leg. agr., n'ar trece în proprietatea Statului și n'ar rămâne nici proprietarului expropriat.

Dificultatea pe care o întâmpină aplicarea articolului 24 Leg. agr., avându-și origina în insuficiența acestui text, care, dispunând categoric în privința proprietății subsolului unor anume categorii de fonduri expropriate, nu dispune nimic în privința proprietății subsolului altor categorii de asemenea fonduri, nu poate fi înlăturată, decât determinând adecvata sferă de aplicare a acestui text de lege, prin coroborarea lui cu toate celelalte reguli privitoare

la proprietatea subsolului, stabilite atât de dreptul comun, cât și de complexul dispozițiilor legale care constituiesc reforma agrară.

În dreptul comun, solul și subsolul unui fond sunt presupuse, în baza principiului accesiunii, că formează un singur fond juridic, subsolul urmând, în lipsă de dispoziții contrarii speciale, condiția juridică a solului, așa încât proprietarul solului este presupus a fi și proprietar al subsolului (art. 489 și 481 c. civ.). Aplicată la cestiunea proprietății subsolului fondurilor expropriate, această regulă generală de drept comun, duce la concluzia, că subsolul unor asemenea fonduri, întrucât legile prin care ele sunt expropriate nu dispun contrariul, urmează condiția juridică a solului expropriat. Pentru a decide cui aparține proprietatea subsolului, fondurilor expropriate prin legile agrare, va trebui, așa dar, să stabilim dacă și întrucât prin aceste legi speciale se derogă dela această regulă generală de drept comun.

Art. 19 din vechea Constituție, modificat în 1917, după ce determină, mai întâi, cauzele de utilitate publică, pentru care cineva poate fi expropriat, dispune expres exproprierea pentru cauză de utilitate națională, în măsura și condițiunile pe care le stabilește, a pământurilor necesare pentru sporirea întinderii proprietăților rurale țărănești și totodată împuternicește pe legiuitorul, care va dezvolta principiile sale și va organiza aplicarea lor printr-o lege specială, să înființeze pășuni comunale în regiunile de munte, prin exproprierea din proprietățile private numai a suprafeții solului.

În ce privește subsolul terenurilor care pot fi expropriate pentru utilitate publică, ca și acela al terenurilor declarate expropriate pentru a fi vândute sâtenilor cultivatori de pământ, art. 19 vch. Const. nu dispune nimic, așa încât rămâne înțeles, că subsolul acestor terenuri rămâne supus regulii de drept comun și deci că este expropriat împreună cu solul; în ce privește, însă, subsolul terenurilor ce vor fi expropriate prin lege specială pentru înființarea pășunilor comunale în regiunea de munte, fiindcă el dispune expres, că pentru acest scop se va expropria numai suprafața solului, rămâne înțeles, că subsolul acestor terenuri nu se expropriează, ci rămâne proprietarului expropriat de suprafață.

Consecvente principiilor declarate de art. 19 vch. Const. și scopului reformei agrare, de a satisface o nevoie socială și tot odată personală a sâtenilor cultivatori de pământ prin sporirea proprietății acestora și prin înzestrarea comunelor cu pășuni, fără ca prin aceasta să se depășească măsura acestor nevoi, Decretele-Legi No. 3681 din 15 Decembrie 1918 și No. 3697 din 16 Decembrie 1918 organizând, până la alcătuirea legii generale pentru aplicarea acestei reforme, exproprierea pământurilor necesare pentru improprietărea sâtenilor, cel dintâi în art. 3 și cel de al doilea în art. 2, dispun, că subsolul terenurilor ex-

propriate de ele trece în proprietatea Statului; iar Legea pășunilor comunale, din 24 Septembrie 1920, dispune exproprierea pentru înființarea de pășuni comunale numai a suprafeții terenurilor necesare pentru înființarea acestor pășuni, atât în regiunile de munte cât și în regiunile de deal și șes.

În sfârșit, Legea agrară din 21 Iulie 1921 dispune, după cum am arătat, privitor numai la subsolul pământurilor expropriate pentru cultură și la subsolul pământurilor expropriate pentru înființarea de pășuni comunale în regiunile de munte și deal sau schimbate conform articolelor 9 și 16, că cel dintâi trece în proprietatea Statului, iar cel de al doilea rămâne proprietarului, care este expropriat numai de suprafață.

Din coroborarea tuturor acestor reguli privitoare la proprietatea subsolului rezultă, că subsolul fondurilor expropriate în baza legilor agrare este expropriat, în regulă generală, conform dreptului comun, împreună cu solul fondurilor, a cărui condiție juridică trebuie să o urmeze, așa încât, proprietatea acestui subsol, în regulă generală, trece împreună cu proprietatea solului în patrimoniul persoanelor cărora aceste fonduri au fost atribuite prin expropriere. La această regulă generală, însă, atât prin art. 19 vch. Const. cât și prin decretele-legi și legile agrare, se stabilesc trei excepțiuni: 1) Pământurile expropriate pentru improprietărea sătenilor cultivatori de pământ, deci pentru cultură, trec în proprietatea acestor săteni fără subsol, acesta trecând în proprietatea Statului. 2) Pământurile necesare pentru înființarea de pășuni comunale în regiunile de munte, conform articolului 19 vch. Const. și de asemenea cele necesare pentru acelaș scop în regiunile de deal și șes, conform Legii pășunilor comunale, sunt expropriate fără subsol, acesta rămânând în proprietatea proprietarului expropriat de suprafață. Această excepție este restrânsă, însă, prin art. 24 Leg. agr. numai la subsolul pământurilor expropriate pentru înființarea de pășuni comunale în regiunile de munte și deal. 3) Pământurile expropriate și schimbate conform articolelor 9 și 16 Leg. agr. sunt expropriate de asemenea fără subsol, acesta rămânând proprietarului expropriat numai de suprafață, ca și subsolul pământurilor expropriate pentru pășuni comunale în regiunile de munte și deal.

Din regulile stabilite mai sus rezultă, că proprietatea subsolului fondurilor expropriate va urma condiția juridică a solului fondurilor și deci va trece în patrimoniul persoanei în folosul căreia s'a făcut exproprierea, potrivit regulii generale, sau va trece în proprietatea Statului, sau va rămâne proprietarului expropriat de suprafață, potrivit excepțiunilor enumerate, după scopul pentru care fondul a fost expropriat.

Potrivit acestor reguli, va trebui să decidem, că subsolul fondurilor expropriate pentru alte scopuri decât cele prevăzute de art. 24 Leg. agr., trece în

proprietatea Statului, sau a altor persoane în folosul cărora fondurile au fost expropriate.

În ce privește, însă, subsolul, care va trebui să decidem că trece în proprietatea Statului, deși suprafața fondului nu este afectată prin expropriere pentru cultură, sau în proprietatea altor persoane în folosul cărora s'a expropriat fondul, deși nici art. 24 Leg. agr. nici art. 19 vch. Const. sau alte dispoziții ale legilor agrare nu dispun aceasta în mod expres, s'ar putea obiecta, că deoarece pe baza atât a articolului 19 vch. Const. cât și a decretelor-legi și legilor agrare, fondurile sunt expropriate în schimbul unui preț determinat în raport cu întinderea și calitatea numai a suprafeții lor și deoarece pentru exproprierea acestui subsol nu se prevede de lege plata unui preț, se înțelege, că el nu este expropriat, fiindcă în cazul contrar, această expropriere ar constitui o confiscare efectuată cu călcarea unora dintre fundamentalele principii constituționale. Exproprierea subsolului, în privința căruia legile agrare nu dispun expres, că este expropriat în folosul persoanelor în folosul cărora se expropriază solul și care, totuși, noi decidem, că trece în proprietatea acestora, am întemeiat-o, însă, pe regula de drept comun, după care proprietatea solului, în lipsă de dispoziții contrarii, cuprinde și pe aceea a subsolului și după care, prin consecință, deasemenea în lipsă de dispoziții contrarii, prețul plătit pentru sol cuprinde și prețul subsolului. Apoi, ceea ce se obiectează în contra expropriării subsolului, pe care legea nu l'a expropriat în mod expres, se poate obiecta cu aceleași motive și în contra expropriării subsolului expropriat expres de lege, deoarece nici pentru exproprierea acestuia legea nu dispune plata unui preț deosebit de prețul suprafeții și nici nu are în vedere valoarea lui la stabilirea prețului convenit pentru exproprierea întregului fond. Această obiecțiune fiind întemeiată, după cum se vede, pe distincția pe care ea o face între exproprierea subsolului expropriat expres de lege și aceea a subsolului, pe care legea nu l'a expropriază expres, distincție care nu poate fi cu nimic justificată, rezultă că exproprierea subsolului prin reforma agrară este sau nu constituțională, indiferent dacă ea este declarată sau nu expres de lege. Or, constituționalitatea expropriării subsolului prin reforma agrară nu o discutăm, deoarece ne-am propus să determinăm condiția juridică a subsolului fondurilor expropriate prin această reformă, fără a discuta din nici un punct de vedere constituționalitatea sau neconstituționalitatea ei. Adăogăm însă, că exproprierea subsolului prin reforma agrară fără plata unui preț deosebit de acela plătit pentru exproprierea întregului fond, sau stabilit în raport și cu valoarea subsolului, nu este mai injustă decât orice altă expropriere, fie ea constituțională, fiindcă, după cum vom vedea într-o altă parte a acestui studiu, proprietarului expropriat de subsol, prin reforma agrară, îi sunt respectate drep-

turile, pe care el și le-a exercitat sau valorificat asupra acestui subsol anterior expropriării, așa încât exproprierea subsolului fondului său fără plata unui preț, nu constituie pentru el o daună materială actuală și certă, ci numai eventuală și incertă 1).

În lumina acestor explicații, vom căuta să precizăm cui aparține proprietatea fiecărei categorii de fonduri sau părți de fonduri expropriate în baza legilor agrare.

I. Proprietatea subsolului fondurilor expropriate în baza art. 8, 23, 9 și 16 Leg. agrară.

Proprietatea subsolului expropriat în baza acestor texte de lege va aparține, potrivit regulii generale și excepțiilor stabilite, fie Statului, fie altor persoane morale de drept public, sau va rămâne proprietarilor expropriați numai de suprafață.

Fondurile cultivabile expropriate în baza articolului 8 Leg. agr. sunt afectate, în primul rând, pentru împroprietărirea sătenilor pe terenuri de cultură, deci pentru cultură; ele pot fi afectate, însă, în anume condițiuni și pentru pășuni comunale sau pentru a servi unor interese de ordin general, economic, cultural, militar, etc. În cazul în care aceste fonduri sau părți ale lor sunt afectate pentru împroprietărirea sătenilor, adică pentru cultură, subsolul lor trece în proprietatea Statului; iar în cazul în care ele ar fi afectate pentru pășuni comunale, subsolul lor trece în proprietatea Statului sau rămâne proprietarului expropriat de suprafață, dupăcum ele sunt situate în regiunea de șes sau în regiunile de munte și deal. Dacă, însă, aceste fonduri sau părți ale lor ar fi afectate unor scopuri de interes general, conform articolului 1 Leg. agr., subsolul lor, urmând condiția juridică a solului, va trece, împreună cu solul, fie în proprietatea Statului, fie în proprietatea altor persoane morale de drept public, cărora aceste fonduri sau părți ale lor ar fi atribuite pentru acele scopuri.

Subsolul fondurilor expropriate în baza articolului 23 Lg. agr. și a Legii pășunelor comunale trece, ca și subsolul fondurilor expropriate în baza articolului 8 Lg. agr. și care ar fi afectate pentru pășuni comunale, în proprietatea Statului, dacă fondul expropriat

este situat în regiunea de șes, și rămâne proprietății expropriat de suprafață, dacă fondul expropriat este situat în regiunile de munte și deal.

Subsolul fondurilor expropriate și schimbate în baza articolelor 9 și 16 Leg. agr., adică acela al fondurilor expropriate peste măsura obișnuită de expropriere și numai în scopul de a se satisface nevoile de împroprietărire sau de înființare de pășuni comunale și în schimbul cărora proprietarii expropriați primesc suprafețe egale, ca valoare, în regiunile de colonizare, renunțând la prețul de expropriere, rămâne, în orice caz, proprietarilor expropriați, cari au făcut acest schimb.

2. Proprietatea subsolului fondurilor expropriate în baza art. 7, al. a, b, c, f, g, Leg. agr.

Fondurile expropriate în baza articolului 7 al. a, b, c, f și g Leg. agr., adică proprietățile rurale ale supușilor străini și ale absenteiștilor, pământul cultivabil aparținând Domeniilor Coroanei, terenul domenal silvic și proprietățile rurale ale celor condamnați pentru crimă împotriva Statului sau pentru dezertare la inamic, care sunt expropriate indiferent de scopul căruia vor fi afectate, pot fi afectate în tot sau în parte, oricărora dintre scopurile pentru care se fac exproprieri pe baza legilor agrare, adică fie pentru împroprietărirea sătenilor fie pentru înființarea de pășuni comunale, fie pentru diferite scopuri de interes general.

Subsolul acelorora dintre aceste fonduri sau al părților lor care sunt afectate pentru împroprietărirea sătenilor, pentru înființare de pășuni comunale în regiunile de șes, sau care sunt atribuite Statului pentru interese de ordin general, trec în proprietatea Statului, potrivit regulii generale și excepțiilor stabilite; el trece însă deasemenea în proprietatea Statului și în cazul în care aceste fonduri sau părți ale lor ar fi afectate pentru înființare de pășuni comunale în regiunile de munte și deal, în ce privește pe unele din ele fiindcă sunt expropriate în baza Decretelor-Legi No. 3681 și 3697 din 1918, care dispun în articolele lor 3 și 2, că subsolul lor trece în proprietatea Statului și în ce le privește pe toate fiindcă exproprierea lor trebuie să fie considerată ca fiind făcută pentru satisfacerea unui interes de ordin general, în folosul Statului.

3. Proprietatea subsolului fondurilor expropriate în baza art. 14 și 21 Leg. agr.

Subsolul fondurilor expropriate în baza articolelor 14 și 21 Leg. agr. adică acela al bălților, albiilor râurilor, pământurilor des inundabile, mocirloase, neproductive, al râpelor și acela al pădurilor, expropriate pentru a fi drenate, secate, împădurite, sau pentru a servi la schimbarea vetrelor satelor, care sunt așezate pe terenuri insalubre sau fugitive, trece în proprietatea Statului, fiindcă scopul pentru care sunt expropriate aceste fonduri corespunde deasemenea unui interes general. În cazul în care aceste

1) Curtea de Apel s. III București prin Decizia civilă No. 303 din 1922 a admis apelul declarat de societatea „Sospiro” în contra hotărârei Comisiunii de consolidări din jud. Prahova No. 101 din 1921 prin care se respinsese cererea acestei societăți pentru consolidarea unor drepturi de exploatare petroliferă ce-i fusese concesionate asupra subsolului unei proprietăți expropriate pentru împroprietărirea sătenilor. Motivul pe care Curtea de Apel întemeiază respingerea acestui apel este, că deși pe baza art. 24 Leg. agr. subsolul acestei proprietăți ar urma să treacă în proprietatea Statului, acel text de lege nu poate fi aplicat, fiind contrar articolului 19 vch. Const., de oarece Legea agrară nu prevede plata unei despăgubiri pentru exproprierea subsolului, deși prin art. 19 vch. Const. principiul justei și prealabilei despăgubiri este menținut și pentru exproprierile făcute pentru reforma agrară, indiferent dacă ele sunt privitoare la sol sau la subsol.

fonduri vor fi atribuite, în scopul de a servi pentru destinațiile arătate, nu Statului, ci altor persoane de drept public, subsolul lor va trece în proprietatea acestora; iar în cazul în care terenurile expropriate pentru schimbarea vetrelor satelor vor fi vândute sătenilor de către Stat, fără ca acesta să-și rezerve subsolul lor, acesta va trece în proprietatea sătenilor împreună cu solul.

4. *Proprietatea subsolului fondurilor expropriate în baza art. 7 al. d și e Leg. agr.*

Subsolul fondurilor expropriate în baza art. 7 al. d. Leg. agr., adică acela al pământurilor, fie rurale fie urbane, fie sau nu acoperite cu plantații, sădiri sau clădiri, care sunt folosite cu titlu de embatic, besman, locațiune hereditară, otașniță, toate expropriate în folosul titularilor acestor drepturi, trece, conform regulii generale stabilită, în proprietatea acestora, împreună cu suprafața fondurilor, fiindcă, după cum am arătat, excepțiunile la aceaastă regulă generală privesc numai proprietatea subsolului fondurilor expropriate pentru împrumutarea sătenilor pe terenuri de cultură sau pentru înființare de pășuni comunale și pe acela al subsolului fondurilor expropriate și schimbate conform articolelor 9 și 16 Leg. agr.

În contra trecerii în proprietatea embaticarilor a subsolului pământurilor expropriate în folosul acestora, se pot ridica mai multe obiecțiuni, întemeiate atât pe textele legilor agrare cât și pe spiritul acestora, care tind să stabilească, că acest subsol nu trece în proprietatea embaticarilor și că proprietatea lui sau rămâne proprietarului expropriat sau aparține Statului.

Atât Statul cât și proprietarul expropriat pot obiecta, că prin reforma agrară s'a intenționat împrumutarea sătenilor embaticari pe chiar pământurile pe cari ei le aveau în folosință cu titlu de embatic, prin transformarea acestui drept al lor de quasi proprietate asupra suprafeții acelor pământuri într'un drept de plină proprietate, care, însă, dată fiind natura juridică a dreptului de embatic, nu le conferă nici un fel de drepturi asupra subsolului acelor pământuri. Admitând contrariul, ar trebui admis, că reformatorul agrar a făcut o distincție între sătenii embaticari și cei neembaticari, împrumutându-le pe cei dintâi atât pe sol cât și pe subsol, iar pe cei din urmă numai pe sol, distincție care nu rezultă din lege, care ar fi inechitabilă și care, din punctul de vedere al intențiunii reformei, n'ar putea fi justificată. Această intenție, de a da embaticarilor numai solul embaticurilor nu și subsolul, poate fi atribuită reformatorului agrar cu atât mai mult, cu cât se poate susține, că prin exproprierea embaticurilor în folosul embaticarilor, el a desăvârșit opera de desființare a titlurilor de embatic începută prin Legea pentru înstrăinarea bunurilor Statului din 1889, în baza căreia embaticarii de pe proprietățile Statului puteau răscumpăra embaticurile lor, însă nu-

mai dacă subsolul acestora nu era minier (art. 5 mod. 1906), așa încât, dat fiind, că, în baza acelei legi, embaticarii nu puteau răscumpăra subsolul minier al embaticurilor și în lipsă de dispoziții speciale în legile agrare, privitoare la proprietatea subsolului embaticurilor pe care acestea le expropriază în folosul embaticarilor, trebuie presupus, prin analogie, că reformatorul agrar, ca și legiuitorul din 1889, a înțeles, să dea embaticarilor posibilitatea de a deveni proprietari ai suprafeții pământurilor pe care le foloseau cu acest titlu, nu și posibilitatea de a deveni proprietari ai subsolului acestor pământuri.

Presupunând, că embaticarul împrumutat nu dobândește decât proprietatea suprafeții embaticului, nu și pe aceea a subsolului acestuia, atât Statul cât și proprietarul expropriat pot argumenta, invocând textul legii, în sensul de a justifica drepturile lor de proprietate, contrarii, asupra acestui subsol.

Statul poate susține, că regulile stabilite de art. 24 Leg. agr. fiind singurele, care dispun în privința proprietății subsolului fondurilor expropriate prin reforma agrară, sunt aplicabile subsolului tuturor categoriilor dintre aceste fonduri, așa încât, deoarece în baza acestor reguli proprietatea subsolului nu rămâne proprietarului expropriat decât în cazul în care fondul său a fost expropriat pentru înființarea de pășuni comunale în regiunile de munte și deal sau schimbat conform articolului 9 și 16 Legea agrară, subsolul embaticurilor îi aparține lui, ca și subsolul pământurilor pe care sunt împrumutați sătenii neembaticari; iar proprietarul expropriat, invocând de asemenea generalitatea aplicării articolului 24 Leg. agr. și inversând argumentarea făcută în susținerea punctului de vedere al Statului, poate pretinde, că Statul neputând dobândi pe baza acelui text de lege decât subsolul fondurilor expropriate pentru cultură, nu și pe acela al fondurilor pe care s'ar afla plantații, sădiri sau clădiri, cum sunt în generalitatea cazurilor embaticurile, subsolul acestora nu poate trece în proprietatea Statului, ci îi rămâne lui, în lipsă de dispoziții contrarii.

Cestiunea, dacă proprietatea subsolului embaticurilor expropriate în folosul embaticarilor aparține embaticarilor împrumutați, Statului sau proprietarului expropriat, poate fi larg controversată atât cu motivele rezumate, cât și cu alte motive cu care cele dintâi pot fi susținute sau combătute.

Dintre motivele care am arătat că pot fi invocate fie de Stat, fie de proprietarul expropriat, presupunția, că reformatorul agrar n'a înțeles să facă o distincție, în ce privește proprietatea subsolului, între sătenii împrumutați după ordinea de împrumutare și cei împrumutați pe chiar pământurile folosite de ei cu titlu de embatic, deja favorizați prin aceea că sunt împrumutați fără a se ține seamă de ordinea de preferință la împrumutările și de întinderea embaticului, ar părea înteeiată cu atât mai

mult, cu cât prin nimic nu s'ar putea justifica interesul, pe care l'ar fi putut avea reformatorul agrar, de a expropria subsolul embaticurilor, pentru a-l da embaticarilor, cari nu numai că n'au avut niciodată vre-un drept asupra lui, dar nici nu sunt obligăți să-l plătească. Această presumpție, întemeiată pe spiritul legii, ar putea duce la concluzia, că subsolul embaticurilor nu este expropriat în folosul embaticarilor, dar nu poate soluționa cestiunea, dacă acest subsol, care n'ar aparține embaticarilor, aparține Statului sau proprietarului expropriat. Concluzia logică, întemeiată pe această presumpție, ar fi, așa dar, că subsolul embaticurilor expropriate în folosul embaticarilor rămâne, în urma exproprierei, fără stăpân. Adoptând acest mod de argumentare am putea decide, întemeindu-ne pe regula de drept comun, după care bunurile fără stăpân aparțin domeniului public al Statului, că subsolul embaticurilor expropriate prin reforma agrară rămânând fără stăpân, trece în acest domeniu. Din respect, însă, pentru legea care a vrut, evident, nu să scoată subsolul embaticurilor expropriate din patrimoniul fostului proprietar pentru a-l lăsa fără stăpân, ci, dimpotrivă, să stabilească cine este proprietarul lui în urma exproprierei, nu putem găsi sericasă această soluție și deci nici presumpția pe care ea este întemeiată, nici argumentele care pot duce la stabilirea acestei presumpții. Credem, dimpotrivă, că o distincție între improprietățile sătenilor embaticari și aceia a sătenilor neembaticari, în ce privește proprietatea subsolului pământurilor pe care aceștia sunt improprietățiți, este foarte posibilă, de oarece embaticarii sunt improprietățiți pe pământurile folosite de ei cu titlu de embatic și expropriate în folosul lor fără nici o rezervă în privința subsolului, iar sătenii neembaticari sunt improprietățiți prin vânzările de pământuri pe care li le face Statul din pământurile expropriate de el și al căror subsol și l'a rezervat.

În ce privește analogia dintre exproprierea embaticurilor pe baza Legii agrare și răscumpărarea acestora pe baza Legii din 1889, ea există, însă numai în ce privește scopul acestor legi, de a desființa titlurile de embatic, nu însă în ce privește condițiunile în care fiecare dintre aceste două legi ajunge la acest scop, nici în ce privește dispozițiile lor privitoare la proprietatea subsolului embaticurilor expropriate sau răscumpărate. Art. 5 din Legea din 1889 modificat în 1906 prohibește nu numai răscumpărarea subsolului minier al embaticurilor de pe proprietățile Statului, dar chiar răscumpărarea acestor embaticuri, în întregimea lor, dacă subsolul lor este minier; iar art. 7 Legea agrară, dimpotrivă, expropriază în folosul embaticarilor toate embaticurile fără nici o rezervă în privința subsolului, fie el sau nu minier. Dispozițiunile articolului 5 din legea din 1889 ar putea fi invocate, așa dar, pentru a influența interpretarea articolului 7 Legea agrară, în sensul că, embaticarii improprietățiți pe baza lui dobândesc

proprietatea atât a solului cât și a subsolului, indiferent dacă acesta este sau nu minier, tocmai fiindcă el, spre deosebire de art. 5 din Legea din 1889 nu face nici o rezervă în privința dobândirii proprietății subsolului, dar nu pentru a determina interpretarea lui în sensul contrar.

Cât despre motivele ce pot fi invocate, deosebit, de Stat și de proprietarul expropriat, ele sunt întemeiate pe aparența de generalitate a aplicării regulilor stabilite de art. 24 Legea agrară, care, după cum am arătat, este tocmai cauza care face discutabilă proprietatea subsolului fondurilor expropriate. Or, am stabilit deja, când am analizat textul articolului 24 Leg. agr., că acest text, în realitate, nu are o aplicare generală, ci, dimpotrivă, el nu face decât să stabilească anume excepții la regula de drept comun, după care proprietarul solului, în lipsă de dispoziții contrarii, este presupus a fi și proprietar al subsolului. Așa fiind, de oarece proprietatea subsolului embaticurilor expropriate în folosul embaticarilor nu este supusă nici unei reguli excepționale, față cu interpretarea strict juridică ce am dat articolului 24 Leg. agr., trebuie să decidem, că ea rămâne supusă regulii de drept comun și deci, că subsolul embaticurilor expropriate în folosul embaticarilor trece în proprietatea acestora împreună cu solul (1).

Pământurile arendate sătenilor cultivatori de pământ, timp de cel puțin cinci ani neîntrerupți, pe care aceștia au clădit case sau au plantat vii sau pomi roditori, fiind expropriate în baza art. 7 alin. e Leg. agr., completat cu art. 82 Leg. agr., în folosul sătenilor arendași, cași pământul folosit cu titlu de embatic, proprietatea subsolului lor poate fi discutată între Stat, proprietarul expropriat și arendașul improprietărit, cu aceleași motive pe care am arătat că pot fi întemeiate pretențiile fiecăruia dintre aceștia asupra proprietății subsolului expropriat în folosul embaticarilor, împreună cu solul embaticurilor.

Condiția juridică a subsolului pământurilor expropriate în folosul sătenilor arendași, în baza art. 7 alin. e Leg. agr. fiind identică din punctul de vedere al exproprierei lui cu aceea a subsolului pământuri-

2) C. Casație s. II prin Decizia civilă No. 81-1924, respins. recursul Ministerului Agriculturii și Domeniilor contra Hot. No. 52-1923 a Curții de Apel București s. III prin care se respinse contestația numitului Minister la cererea soc. „Orion” pentru consolidarea unei concesiuni de exploatare petroliferă asupra unui tren de pe proprietățile Statului, ce-i fusese concesionat de către foștii embaticari improprietățiți pe acest teren în baza art. 7 alin. d, Leg. agr. Recursul Minist. Agriculturii și Domeniilor era întemeiat pe motivul, că foștii embaticari, improprietățiți pe acel teren, nu puteau concesiona exploatarea subsolului, fiindcă acest subsol a trecut în proprietatea Statului, de oarece potrivit art. 24 Leg. agr. subsolul embaticurilor expropriate devine proprietatea Statului, sau, în orice caz rămâne proprietarului expropriat, care în speță este tot Statul. Principalul motiv pentru care C. Casație a respins acest recurs este, că „Dispozițiile art. 24 Leg. agr. fiind o derogare dela regula „de drept comun a art. 489 C. C., trebuie strict interpretată și limitată la cazurile expres prevăzute de el”.

lor expropriate în folosul embaticarilor, pentru aceleași motive care ne-au determinat să decidem că subsolul embaticurilor expropriate în folosul embaticarilor aparține acestora, trebuie să decidem, că și proprietatea subsolului pământurilor expropriate în folosul sătenilor arendași trece în proprietatea acestora împreună cu solul pe care sunt împroprietăriți.

Căutând să stabilim, prin aplicarea regulilor arătate, cui aparține proprietatea subsolului diferitelor categorii de fonduri expropriate prin reforma agrară, am presupus, în toate cazurile că solul și subsolul acestor fonduri constituiesc un singur fond juridic, care formează obiectul aceluiaș drept de proprietate, pe baza prezumții stabilită de art. 489 C. C.

Cui va aparține, însă, subsolul fondurilor expropriate în cazurile în care acest subsol ar constitui obiectul unei proprietăți distincte de aceia a solului? Presumpția stabilită de art. 489 C. C. fiind o presumpție „*juris tantum*“, această separație între proprietatea solului și a subsolului, este posibilă și chiar des practică.

Dela început, credem, că prin reforma agrară s'a fiș, în principal, la exproprierea numai a solului proprietăților și că la exproprierea subsolului acestora, s'a ajuns numai prin consecință și numai în cazurile în care proprietatea solului și a subsolului fondului expropriat aparțin aceluiaș titular. Totuș, fiindcă pozițiile atât ale decretelor-legi cât și ale legilor agrare, care declară expropriat subsolul unor anume categorii de fonduri expropriate, nu fac nici o distincție după cum acest subsol ar aparține sau nu însuși proprietarului solului, s'ar părea, că exproprierea subsolului are loc independent de condiția juridică, pe care el ar avea-o față cu proprietatea solului.

Atât art. 19 par. IV vech. Const. cât și decretelor-legi și legile agrare dispun exproprierea diferitelor categorii de fonduri în schimbul unui preț și stabilesc modalitatea pentru determinarea acestui preț în raport numai cu valoarea solului. Când am vorbit despre proprietatea subsolului fondurilor expropriate, al căror sol și subsol constituiesc o proprietate comună, am arătat că în prețul de expropriere, plătit proprietarului expropriat atât de sol cât și de subsol, se cuprinde atât prețul solului cât și al subsolului, deși acest preț nu este stabilit decât în raport cu valoarea celui dintâi. Proprietarul expropriat de solul și subsolul fondului său, căruia i se plătește acest preț, fie el just sau nu, este despăgubit, cel puțin în înțelesul legii. Dar, pentru cazurile în care proprietatea subsolului ar aparține altui titular decât proprietarului solului, neprevăzându-se de lege plata unui preț deosebit pentru exproprierea subsolului, nici vreo modalitate pentru împărțirea prețului stabilit pentru exproprierea întregului fond între proprietarul solului și acela al subsolului, rămâne înțeles, că subsolul nu se expropriează decât în cazurile în care el formează împreună cu solul obiectul comun al proprietății fondului expropriat. Subsolul a cărui proprietate este dis-

tinctă de aceia a solului nu este ferit, însă, de expropriere, căsăt în cazurile în care separația proprietății subsolului de aceia a solului a avut loc fără călcarea regulilor privitoare la indisponibilitatea fondurilor expropriate, pe care le vom examina în cele ce urmează.

II. Indisponibilitatea subsolului fondurilor expropriate.

Reformatorul agrar, pentru a asigura înfăptuirea reformei sale în contra măsurilor pe care proprietarii, cari aveau să-i suferă efectele, le-ar fi putut lua în așteptarea legilor de expropriere, în scopul de a putea îmbrăca proprietățile expropriabile în condițiuni juridice care să facă posibilă sustragerea lor dela expropriere și anume pentru a face imposibilă eludarea dispozițiilor sale prin împărțirea sau înstrăinarea totală a proprietăților care aveau să formeze obiectul exproprierii, declară, în art. 19 vech. Const., că întinderea proprietăților supuse exproprierii se va socoti după starea lor juridică dela 15 August 1916, cu excepție pentru proprietățile care ar fi fost împărțite prin efectul succesiunilor deschise dela această dată până la data promulgării legii generale de expropriere.

Decretul-lege No. 3597 din 1918 în art. 11 al său reproduce această dispoziție și fixează data decretării sale ca dată până la care va fi ținut în seamă efectul succesiunilor deschise; iar Legea agrară, în art. 3, declară de nul efect, *în ce privește aplicarea ei*, înstrăinările efectuate posterior datei 15 August 1916 cu excepție pentru vânzările făcute, individual, cel mai târziu până la data 1 Februarie 1921 către Obștii, Bănci Populare sau către sătenii cultivatori de pământ, până la zece hectare de fiecare cumpărător precum și pentru vânzările făcute pentru construcții sau stabilimente industriale, care sunt permise și rămân valabile, rămânând, ca proprietarii, cari au făcut asemenea înstrăinări din cota expropriabilă, să fie expropriați de o cotă egală cu cea înstrăinată din restul moșiei sau dintr'altă moșie. Tot prin excepție, conform art. 82 Leg. agr. sunt permise și rămân valabile vânzările pământurilor declarate expropriate în folosul embaticarilor și locatarilor prin art. 7 alin. d și e Leg. agr., dacă sunt făcute către acești embaticari sau locatari.

Printre actele de înstrăinare supuse regulilor de mai sus, trebuie înțeles, că sunt cuprinse, în lipsă de orice dispoziții speciale și față cu scopul care determină pe legiuitor să îngrădească asemenea acte, nu numai vânzările, dar toate celelalte acte, cu orice titlu și sub orice formă, prin care proprietatea fondului expropriat ar fi transmisă dela titularul ei dela data 15 August 1916 la orice altă persoană, cum spre exemplu: schimburi, donații, constituiri de dotă, etc. În ce privește dispozițiile testamentare prin care s'ar fi testat posterior datei 15 August 1916 proprietatea unui fond expropriat, fiindcă prohibirea înstrăinărilor unor asemenea fonduri, posteriore acelei date,

nu atinge întru nimic efectul succesiunilor deschise după acea dată, indiferent dacă aceste succesiuni sunt testamentare sau ab intestat, dacă ele au devenit executorii anelor promulgării Decretului-Lege No. 3697-1918, pentru fondurile expropriate în baza lui, sau anterior promulgării Legii agrare; pentru fondurile expropriate în baza ei, sunt valide și își produc toate efectele.

Printre aceste acte de înstrăinare, supuse acestor reguli, nu trebuie înțeles însă, că sunt cuprinse decât acelea, prin care se înstrăinează plina sau nuda proprietate a fondului expropriat nu și acelea prin care s'ar înstrăina unele dintre desmembramentele dreptului de proprietate, mai întâi fiindcă prin act de înstrăinare se înțelege actul prin care se transferă proprietatea unui bun și apoi fiindcă constituirea asupra fondului expropriat a unor drepturi care avea ca obiect desmembramentele proprietății sale, n'ar stănge întru nimic aplicarea exproprierii, de oarece aceasta se efectuează indiferent dacă fondul expropriat este sau nu grevat de drepturi sau sarcini de orice fel, care, după cum vom avea prilejul să arătăm într-o altă parte a acestui studiu, sunt desființate, în anume condiții determinate, prin chiar faptul exproprierii.

Din cele de mai sus rezultă, că fondurile expropriate sunt lovite de o indisponibilitate mărginită, dela data la care aceste fonduri au fost declarate expropriate, retroactiv, până la data 15 August 1916, numai cu scopul de a se garanta existența proprietăților declarate expropriate, la data aplicării de fapt a exproprierii, în patrimoniul aceluiași persoane, căroră le aparțineau la data la care ele au fost declarate expropriate, cu aceiași întindere pe care ele o aveau la 15 August 1916. Atât Decretele-Legi No. 3681 și No. 3697 din 1918, prin art. lor 4 și 3 cât și Legea agrară prin art. 3 al său lovesc, însă, cele dintâi cu începere dela data decretării lor, iar cea din urmă cu începere dela 1 Februarie 1921, toate fondurile expropriate în baza lor cu o indisponibilitate totală, dar de asemenea numai în ce privește exproprierea. Lovind fondurile expropriate cu această indisponibilitate, legea și decretele-legi agrare înțeleg să interzică cu începere dela datele arătate orice acte de dispoziție privitoare la aceste fonduri, adică în afară de actele de înstrăinare cu orice titlu și sub orice formă și toate celelalte acte cu orice titlu și sub orice formă, prin care s'ar constitui asupra acelor fonduri drepturi reale, care le-ar angaja pe termene nelimitate sau lungi și care prin exercițiul sau stingerea lor ar putea avea ca efect înstrăinarea în tot sau în parte a proprietății fondului sau numai a desmembrămintelor ei, cum spre exemplu: constituiri de uzufruct, servituți, ipoteci, privilegii antichreze, etc. Succesiunile ab intestat sau testamentare, care ar purta asupra fondurilor expropriate, adică asupra proprietății acestora sau numai a desmembrămintelor ei, deschise posterior datelor dela care ele sunt

declarate indisponibile, nu vor mai produce efecte asupra lor.

Toate aceste dispoziții prin care se interzice retroactiv micșorarea întinderii fondurilor declarate expropriate, prin acte de înstrăinare, cât și cele prin care aceste fonduri sunt declarate indisponibile cu începere dela data exproprierii lor de drept, fiind prohibitive și de ordine publică, toate actele prin care s'ar fi dispus privitor la fondurile expropriate și care ar fi contrarii acestor dispoziții, sunt lovite de o nulitate absolută, însă numai față cu exproprierea.

Subsolul, care potrivit regulilor stabilite, se expropriează împreună cu solul, este lovit de această indisponibilitate?

Potrivit regulii generale, după care subsolul urmează, în lipsă de dispoziții contrarii, condiția juridică a solului și dat fiind, că indisponibilitatea, cu care sunt lovite fondurile declarate expropriate, este declarată fără nici o excepție în privința subsolului lor, este bine înțeles, că ea privește atât solul cât și subsolul acestor fonduri. Nu va suferi această indisponibilitate, însă, decât subsolul care am decis că este expropriat împreună cu solul, nu și acela care am decis că este ferit de expropriere deși solul este expropriat.

Așa fiind, sunt lovite de nulitate absolută toate actele prin care s'ar fi înstrăinat în tot sau în parte, posterior datei 15 August 1916, proprietatea subsolului care am decis că este expropriat împreună cu solul, indiferent de persoana căreia acest subsol aparține în urma exproprierii și de asemenea sunt lovite de aceeași nulitate orice acte de dispoziție care poartă asupra acestui subsol, de acelaș fel cu cele care pot purta și asupra solului și care au fost făcute după promulgarea Decretelor-Legi No. 3681 și 3697 din 1918 privitor la subsolul expropriat în baza lor și după data 1 Februarie 1921 privitor la subsolul expropriat în baza Legii agrare.

Sunt însă o categorie de acte de dispoziție, care, prin natura lor, nu pot purta decât asupra subsolului și anume numai asupra subsolului minier. Acestea sunt actele prin care se concesiunează dreptul de a exploata substanțele miniere din subsolul unui fond și care, deși prin obiectul lor ar putea fi considerate, mai degrabă, ca acte de administrație, totuș, date fiind caracterele cu care le înzestrează legile care le institue și care organizează natura lor juridică, sunt asimilate actelor de dispoziție.

Dreptul de a exploata substanțele miniere enumerate de art. 2 și 70 din Legea minelor din 1905, deși poartă asupra unor bunuri mobile și stabilește un raport juridic personal, este declarat, de art. 7 din aceeași lege, imobiliar și distinct de proprietatea suprafeții, fiind el însuși înzestrat cu caracterele dreptului de proprietate; iar dreptul de a exploata petrolul, asfaltul, ozocherita și orice alte bitumine din subsolul proprietăților particulare deși, de asemenea, prin natura lui, este un drept personal mobilier, este

declarat de Legea consolidărilor petrolifere din 1913 prin art. 1, real mobilier. Aşa dar, actele prin care se concesionează drepturi de exploatare minieră trebuind să fie considerate ca orice alte acte prin care se constituiesc drepturi reale, ca acte de dispoziţie, dacă ele poartă asupra subsolului declarat expropriat, vor suferi consecinţele indisponibilităţii cu care acest subsol este lovit. Fiindcă prin concesionarea unui drept de exploatare minieră asupra subsolului expropriat nu se înstrăinează însăşi proprietatea acestui subsol, nici nu se atinge întinderea lui, actele prin care s'au contractat astfel de concesiuni, posterior datei 15 August 1916 şi până la data la care fondul a fost declarat expropriat, sunt permise şi rămân valabile; aceste acte vor fi însă nule, dacă prin ele s'au contractat astfel de concesiuni posterior datei promulgării Decretelor-Legi No. 3681 şi No. 3697 din 1918, dacă ele sunt privitoare la subsolul expropriat prin aceste decrete-legi, sau posterior datei 21 Februarie 1921, dacă ele sunt privitoare la subsolul expropriat prin Legea agrară.

Indisponibilitatea cu care legile agrare lovesc fondurile expropriate, în condiţiunile arătate, ne producând, însă, efecte, decât faţă cu aplicarea exproprierii, concesiunile miniere nu vor fi nule, decât dacă prin constituirea lor s'ar împedica aplicarea exproprierii sau s'ar zădărnici efectele acesteia; cu alte cuvinte nu vor fi nule, decât dacă sunt contractate de proprietarul expropriat asupra subsolului care formează obiectul exproprierii şi cu călcarea dispoziţiilor privitoare la indisponibilitatea fondurilor expropriate, nu şi dacă ar fi contractate de acelaşi proprietar fără călcarea acelor dispoziţii, sau de către proprietarul care a dobândit subsolul prin expropriere.

Cestiunea nulităţii sau a validităţii actelor, prin care s'au contractat concesiuni de exploatare minieră asupra subsolului expropriat, faţă cu indisponibilitatea decretată de legea şi decretelor-legi agrare nu are decât o importanţă teoretică, dacă aceste concesiuni sunt instituite de Stat conform Legii minelor din 1895 asupra subsolului minier, care, prin efectul exproprierii a trecut chiar în proprietatea Statului; ea îşi păstrează, însă, importanţa întreagă, adică şi din punct de vedere practic, dacă aceste concesiuni, chiar dacă ar fi instituite de Stat conform Legii minelor din 1895, ar purta asupra subsolului care în urma exproprierii a trecut în proprietatea altor persoane decât a Statului, sau dacă ele ar fi contractate de către particulari asupra subsolului lăsat în libera folosinţă a proprietarului şi conform Legii consolidărilor.

Celelalte concesiuni de exploatare minieră, care ar purta de asemenea asupra subsolului expropriat, dar care ar avea ca obiect dreptul de a exploata alte substanţe decât cele supuse regimului de concesionare prevăzut de Legea minelor din 1895, sau de Legea consolidărilor, de oarece ele au ca obiect un

drept personal mobilier, nu pot fi considerate ca acte de dispoziţie ci rămân, conform dreptului comun, simple acte de administraţie, aşa încât nu sufer de indisponibilitatea cu care sunt lovite fondurile expropriate.

În ce priveşte subsolul care formează obiectul unui drept de proprietate distinctă de aceea a solului expropriat şi care aparţine unui alt proprietar decât proprietarului acestuia, este evident, că de oarece el este ferit de expropriere, este ferit şi de indisponibilitatea care loveşte fondurile expropriate. Aci este locul, să explicăm, că pentru a fi ferită de expropriere şi deci şi de indisponibilitate, proprietatea acestui subsol trebuie să fi fost separată de aceea a solului anterior datei 15 August 1916, fiindcă în cazul contrar, după cum am arătat în partea în care ne-am ocupat de proprietatea subsolului expropriat, această separare constituind o înstrăinare din fondul declarat expropriat, n'ar putea produce efecte faţă cu aplicarea exproprierii.

III. Soarta drepturilor câştigate asupra subsolului expropriat.

Toate drepturile dobândite asupra fondurilor expropriate, anterior exproprierii lor, sunt respectate, fie că ar fi fost constituite prin acte de dispoziţie, fie că ar fi fost constituite prin acte de administraţie şi oricare ar fi natura lor juridică, titlul şi forma sub care au fost dobândite. În scopul însă, ca, fie Statul, fie oricare dintre celelalte persoane în folosul cărora aceste fonduri sunt expropriate, să dobândească proprietatea lor liberă de orice sarcini, toate aceste drepturi existente asupra fondurilor expropriate, la data exproprierii, sunt transferate cu începere dela această dată, asupra preţului de expropriere convenit proprietarului expropriat; iar acţiunile şi toate celelalte acte juridice prin care s'ar putea ajunge la valorificarea acestor drepturi, sau a oricăror altor pretenţiuni privitoare la fondul expropriat, cu începere dela aceeaşi dată, nu vor mai putea fi exercitate asupra fondului expropriat, ci de asemenea asupra preţului acestuia.

Drepturile care poartă asupra fondurilor expropriate şi care sunt transferate de drept asupra preţului acestor fonduri sunt, după cum le determină însăşi legea „orice drepturi de orice natură“, dintre care ea enumără, exempli gratia, pe cele mai importante, ca: privilegii, ipoteci legale sau convenţionale, uzufruct, anticheze, embatic; iar acţiunile şi actele juridice care ar putea fi exercitate asupra însăşi fondului expropriat şi care nu se vor mai putea exercita decât asupra preţului de expropriere sunt: acţiunile de revendicare şi toate acţiunile prin care s'ar pretinde orice fel de drepturi asupra fondurilor expropriate şi umărurile imobiliare sau de venituri. În afară de drepturile constituite asupra fondurilor expropriate, existente la data exproprierii şi de acţiunile corespunzătoare acestora, mai sunt transferate asupra preţului exproprierii şi orice alte drep-

turi care ar fi fost constituite fie anterior, fie posterioare exproprierii și care ne mai putându-se exercita asupra fondului expropriat, fiind nule de drept întrucât ar atinge aplicarea exproprierii, se vor putea exercita asupra prețului acestuia ca și acțiunile corespunzătoare lor adică : drepturile constituite cu călcarea dispozițiilor art. 4 și 3 Dec. Leg. 3681 și 3697 din 1918 și art. 3 Leg. agr. și acțiunile care le corespund.

Deși atât Decretul-Lege No. 3697 din 1918 cât și Legea agrară declară desființate aceste drepturi și acțiuni, asupra porțiunilor de fonduri expropriate, totuși, fiindcă tot ele decid, că asemenea drepturi și acțiuni „se vor valorifica numai asupra prețului”, este evident, că, în realitate, ele nu sunt desființate, ci numai transferate asupra prețului, cum am arătat deja. Această transferare asupra prețului fondurilor expropriate a tuturor drepturilor și acțiunilor care poartă asupra fondului însăși constituie o subrogare reală, care se operează prin aplicarea în materie de bunuri singulare a principiului pe care se întemeiază subrogația reală în materie de universalități de bunuri, după care „pret'um succedit loco rei et res pretio”.

Tot ceea ce am spus despre respectarea drepturilor dobândite asupra fondurilor expropriate și despre transferarea acestor drepturi și a acțiunilor corespunzătoare asupra prețului de expropriere al acestor fonduri, rezultă din interpretarea strictă a articolelor 50 alin. ultim și 51 ale Decretului-Lege No. 3697 din 1918 și a articolelor 72 alin. ultim și 73 ale Legii agrare.

Care este soarta drepturilor dobândite asupra subsolului expropriat ?

Ne vom ocupa în primul rând de acelea dintre aceste drepturi care sunt dobândite anterior exproprierii.

De oarece transferarea asupra prețului de expropriere a tuturor drepturilor constituite asupra fondurilor expropriate anterior exproprierii, a tuturor acțiunilor corespunzătoare acestor drepturi și a oricăror alte acte juridice, prin care s'ar putea ajunge la valorificarea lor, este declarată de lege, fără să se distingă după cum ele ar avea ca obiect solul sau subsolul expropriat, ar trebui să decidem că această transferare se operează atât în ce privește drepturile, acțiunile și toate celelalte acte juridice care ar avea ca obiect solul, cât și în ce privește pe cele care ar avea ca obiect subsolul. Credem, totuși, că dispozițiile articolelor 50 alin. ultim și 51 din Decretul-Lege No. 3697 din 1918 și ale articolelor 72 alin. ultim și 73 din Legea agrară sunt aplicabile numai drepturilor, acțiunilor și actelor juridice care ar avea ca obiect solul expropriat și că, dimpotrivă, drepturile dobândite asupra subsolului expropriat anterior exproprierii, ca și acțiunile sau actele juridice prin care aceste drepturi pot fi valorificate, poartă și se

pot exercita și în urma exproprierii tot asupra acestui subsol, ele nefiind transferate asupra prețului. În adevăr, am arătat când ne-am ocupat de proprietatea subsolului expropriat, că prețul acestui subsol este cuprins în prețul plătit proprietarului atât pentru exproprierea solului cât și pentru aceea a subsolului, dar că acest preț este stabilit numai în raport cu valoarea solului. Prețul plătit pentru exproprierea atât a solului cât și a subsolului, reprezentând în realitate numai valoarea solului, el nu se poate subroga decât acestuia nu și subsolului, așa încât singure drepturile, care au purtat asupra solului, pot fi valorificate asupra lui. Drepturile care poartă asupra subsolului expropriat neputând fi valorificate asupra prețului de expropriere, dacă ar fi desființate ca și acelea care poartă asupra solului, desființarea lor ar constitui o adevărată confiscare. Am arătat însă, că intențiunea legiuitorului agrar a fost nu de a desființa drepturile constituite asupra fondurilor expropriate, ci numai de a le transfera asupra prețului de expropriere, așa încât, această transferare nefiind posibilă decât pentru drepturile care poartă asupra solului nu și pentru cele care poartă asupra subsolului, rezultă că acestea din urmă rămân să poarte mai departe asupra subsolului expropriat, chiar în urma exproprierii. Dacă am admite, că prețul plătit pentru expropriere, de oarece este legal considerat ca fiind plătit pentru exproprierea atât a solului cât și a subsolului, se subrogă atât celui dintâi cât și celui de al doilea, ar trebui să admitem, că asupra acestui preț, care reprezintă numai valoarea solului, sunt transferate toate drepturile și acțiunile care au ca obiect atât solul cât și subsolul. În această situație, titularii drepturilor asupra solului ca și titularii drepturilor asupra subsolului nu și-ar putea valorifica drepturile lor asupra prețului de expropriere, decât în măsura în care această valorificare ar fi permisă de concurența dintre ei. Această consecință este criticabilă, atât fiindcă, în cazul unei asemenea concurențe, ea duce la desființarea în parte fără nici o despăgubire a drepturilor câștigate atât asupra solului cât și asupra subsolului, cât și fiindcă ea creiază o distincție, care nu rezultă din lege și care nu poate fi justificată, între deținătorii de drepturi asupra solului expropriat fără subsol, cari se pot despăgubi singuri din prețul exproprierii și între deținătorii de drepturi asupra solului expropriat împreună cu subsolul, car nu se pot despăgubi din acest preț decât în concurență cu deținătorii de drepturi asupra subsolului. Din cauza acestei consecințe, la care ar duce transferarea asupra prețului de expropriere nu numai a drepturilor constituite asupra solului, dar și a celor constituite asupra subsolului, trebuie să credem că, legiuitorul a înțeles să transfere asupra prețului exproprierii numai drepturile și acțiunile al căror obiect este solul expropriat, nu și pe cele al căror obiect este subsolul.

În afară de aceste considerații întemeiate numai pe speculații juridice, altele, întemeiate pe spiritul și e-

conomia dispozițiilor legilor agrare privitoare la subsol, întăresc soluția dată de noi acestei cestiuni.

Legiuitorul agrar, dacă ar fi vrut să ia în privința subsolului expropriat măsuri de însemnătatea acelor prin care s'ar ajunge la desființarea drepturilor câștigate asupra acestui subsol, anterior exproprierii lui, între care și concesiunile de drepturi de exploatare miniere, este bine înțeles, că ar fi luat aceste măsuri în mod expres; este puțin probabil, ca el, vrând să ajungă la un asemenea sfârșit, fără să fi stabilit alte reguli în privința exproprierii subsolului decât cele privitoare la proprietatea lui, să fi lăsat, ca toate drepturile câștigate asupra acestui subsol, dintre care cele mai însemnate sunt constituite pe baza unor legi speciale, să fie guvernate de aceleași reguli ca și drepturile constituite asupra solului după dreptul comun și de asemenea ca, enumerând principalele drepturi pe care le desființează asupra fondului expropriat transferându-le asupra prețului exproprierii să nu fi enumerat printre acestea și principalele drepturi dintre cele privitoare numai la subsol.

Scopul pe care legiuitorul agrar l'a urmărit, dispunând transferarea drepturilor câștigate asupra „pământurilor“ expropriate asupra prețului plătit pentru expropriere, a fost, ca aceste „pământuri“ să treacă în proprietatea persoanelor în folosul cărora sunt expropriate libere de orice sarcini, dar nu ca să desființeze și drepturile constituite asupra subsolului acestor pământuri.

În sfârșit, adăogăm, că dintre drepturile ce pot fi constituite asupra subsolului, concesiunile de drepturi de exploatare minieră, contractate pe baza dispozițiilor derogatorii dela dreptul comun ale Legii minelor din 1895 și ale Legii consolidărilor petrolifere, prin care ele sunt îmbrăcate cu o deplină siguranță atât în ce privește existența cât și exercițiul lor, nu pot fi desființate și întru nimic atinse prin dispozițiile altor legi speciale, care nu declară expres această desființare sau atingere. Dacă admitem totuși, că drepturile dobândite asupra subsolului expropriat anterior exproprierii au aceeași soartă ca și cele dobândite asupra solului, trebuie să admitem, că sunt supuse dispozițiilor privitoare la desființarea și transferarea asupra prețului de expropriere și aceste concesiuni. Însă, fiindcă existența acestor concesiuni nu poate fi atinsă, după cum am arătat, prin aceste dispoziții și fiindcă aceste dispoziții dacă ar fi aplicabile și drepturilor dobândite asupra solului, nici unele dintre aceste drepturi n'ar putea fi sustrate aplicării lor, legea nefăcând nici o distincție, trebuie presupus că ele nu sunt aplicabile nici concesiunilor de drepturi de exploatare minieră și nici celorlalte drepturi constituite asupra subsolului expropriat.

Așa fiind, atât fiindcă desființarea drepturilor câștigate asupra fondurilor expropriate este declarată de lege sub condițiunea ca aceste drepturi să poată fi valorificate asupra prețului exproprierii și o asemenea valorificare a drepturilor câștigate asupra sub-

solului expropriat n'ar putea avea loc din cauză că prețul exproprierii reprezintă numai valoarea solului, sau chiar dacă ar putea avea loc prin aceasta s'ar reduce drepturile recunoscute de lege titularilor drepturilor câștigate asupra solului, în afară de intențiunea legiuitorului, cât și fiindcă din întreaga economie a legilor agrare, privitoare la exproprierea subsolului, rezultă, că drepturile privitoare la subsolul expropriat, constituite anterior exproprierii, nu sunt deloc modificate sau atinse prin expropriere, trebuie să decidem, că toate aceste drepturi rămân în vigoare și își produc efectele asupra acestui subsol, ca și acțiunile corespunzătoare lor, chiar în urma exproprierii.

Printre aceste drepturi dobândite asupra subsolului expropriat, anterior exproprierii, care am decis, că, în urma exproprierii, rămân în ființă chiar asupra acestui subsol, sunt cuprinse, însă, numai acele drepturi, care au fost constituite numai asupra subsolului, nu și acelea, care fiind constituite asupra solului, fără rezerve asupra subsolului, s'ar putea considera, că poartă și asupra solului. Aceste din urmă drepturi, este evident, că purtând asupra întregului fond expropriat, — sol și subsol —, fiindcă n'au fost constituite în vederea unei valori a subsolului, distinctă de aceea a solului, vor avea aceeași soartă ca toate drepturile constituite asupra solului, transferându-se asupra prețului de expropriere, care, după cum am arătat, este plătit atât pentru sol cât și pentru subsol, dar fără să cuprindă valoarea acestuia din urmă.

Asemenea nu sunt cuprinse între drepturile dobândite asupra subsolului expropriat, anterior exproprierii și care rămân în ființă chiar asupra lui, nici drepturile care, de și anterioare exproprierii, sunt dobândite după data 15 August 1916, prin călcarea dispozițiilor art. 3 Leg. agr. privitoare la înstrăinarea fondurilor expropriate și deci de nul efect față cu exproprierea.

În ce privește drepturile dobândite asupra subsolului expropriat, posterior exproprierii și prin călcarea dispozițiilor articolelelor 4 și 3 din Decetele-Legi 3681 și 3697 din 1918 și articolului 3 Leg. agr., acestea, fiind deasemenea de nul efect față cu exproprierea, ca și cele dobândite anterior exproprierii, dar posterior datei 15 August 1916, nu mai pot produce efecte asupra subsolului expropriat; ele fiind, însă, de nul efect numai întrucât vin în atingere cu aplicarea exproprierii, produc efecte față de proprietarul expropriat care le-a constituit, transformându-se în mâinile titularilor lor într-o acțiune în daune în contra acestuia.

IV. Importanța determinării condiții juridice a subsolului față cu reforma agrară.

Față cu noua condiție juridică creată întregului subsol al țării, prin art. 19 din noua Constituție și prin Legea minelor, recent promulgată, s'ar putea crede, că atât cestiunea proprietății subsolului expropriat,

cât și aceia a nulității sau a valabilității drepturilor constituite asupra acestui subsol, nu mai prezintă nici o însemnătate. În realitate, însemnătatea acestor cestiuni nu numai că rămâne întreagă în ce privește necesitatea soluționării lor pentru determinarea condițiunii juridice creiată subsolului prin reforma agrară, dar se mărește prin aceia, că de soluționarea lor depinde și condiția juridică a acestui subsol față cu art. 19 din noua Constituție și cu Legea minelor.

Sub noul regim juridic creiat subsolului minier, de și proprietatea acestuia aparține Statului dela data promulgării nouii Constituții, drepturile foștilor proprietari, ca și toate celelalte drepturi dobândite asupra lui, anterior acestei date, sunt recunoscute și respectate, într-o anume măsură și în anume condițiuni.

Drepturile asupra subsolului, recunoscute fostului proprietar, urmează să fie respectate în mâinele acelei persoane, care avea proprietatea acestui subsol la data promulgării Constituții, așa încât, dacă este vorba de drepturile fostului proprietar asupra subsolului expropriat prin legile agrare, ele urmează să fie respectate în mâinile acelei persoane, care la data promulgării Constituții era considerat ca proprietar al acestui subsol potrivit dispozițiilor legilor agrare. Cu alte cuvinte, din punctul de vedere al articolului 19 din Constituție și al Legii minelor, este considerat ca proprietar al subsolului expropriat prin legile agrare persoana în patrimoniul căreia a rămas sau a trecut acest subsol pe baza acestei legi. Chiar dacă aplicarea exproprierii ar fi avut loc după promulgarea nouii Constituții, fiindcă exproprierea are efect, din punct de vedere juridic, dela data promulgării legilor care o declară și fiindcă aceste legi sunt anterioare Constituții, chiar în acest caz, din punctul de vedere al articolului 19 din Constituție și al Legii minelor, proprietarul subsolului expropriat prin legile agrare va fi designat tot de aceste legi.

Celelalte drepturi decât acelea ale fostului proprietar, dobândite asupra subsolului, anterior promulgării nouii Constituții, nu sunt recunoscute și respectate de acesta, decât dacă ele sunt dobândite cu respectul legilor în vigoare la data dobândirii lor. Asemenea drepturi, constituite asupra subsolului expropriat prin legile agrare vor fi, așa dar, recunoscute și respectate, sau nu, sub noul regim juridic minier, după cum ele vor fi fost sau nu valabil constituite față cu dispozițiile legilor agrare.

Așa dar, drepturile de orice natură, dobândite asupra subsolului expropriat prin legile agrare vor fi sau nu considerate ca drepturi câștigate, față cu noua Constituție și Legea a minelor, numai dacă ele au fost valabil dobândite și au rămas în ființă asupra acestui subsol, față cu dispozițiile legilor agrare. Valabilitatea sau nulitatea acestor drepturi, din punctul de vedere al articolului 19 din Constituție și al Legii minelor, va fi considerată față cu dispozițiile legilor agrare, chiar dacă exproprierea de fapt a sub-

solului ar fi avut loc după promulgarea Constituției, fiindcă, după cum am arătat, efectul juridic al acestei exproprieri este anterior promulgării nouii Constituții.

VALERIU ARSENESCU

Doctor în drept, avocat

Câmpina, 1 August 1924.

INALTA CURTE DE CAS. ȘI JUSTIȚIE, S. II

Audiența din 13 Mai 1924

Președinta d-lui OSCAR N. NICOLESCU, Președinte

Recurent: Gheorghe M. Nica cu Primăria Capitalei

Decizia penală No. 1301

Regulamentul de construcțiuni și alinieri al orașului București.— Art. 18, 154 și 155.

Construcție făcută fără obținerea autorizațiunei Primăriei.— Dacă poate fi ordonată dărâmarea ei.— Nedovedirea de către proprietar că construcția este în conformitate cu regulamentul.

Dacă, după art. 18, 154 și 155 din regulamentul de construcțiuni și alinieri al orașului București, proprietarul este obligat la dărâmarea construcției făcute în afară de aliniere sau în contra dispozițiilor din regulament, cu atât mai mare cuvânt proprietarul va fi obligat să dărâme construcția făcută fără să obțină autorizarea Primăriei, deoarece în acest caz proprietarul este obligat, până la proba contrarie, că a făcut o construcție neregulamentară.

Curtea,

Ascultând pe d-l avocat Băscăanu în susținerea recursului, și pe d-l Procuror P. Bălășescu în concluziuni,

Deliberând,

Asupra motivului de casare:

«Am fost dat judecăței că am contravenit regulamentelor de construcțiuni că am construit fără autorizare. D-l Jude de ocol al judecătoriei VII, m'a condamnat conform art. 18 din legea de construcțiuni și art. 154 din regulamentul acestei legi la 10 lei amendă, respingând cererea de dărâmare a imobilului, formulată de avocatul Primăriei verbal, fără delegație specială în acest sens. Primăria face apel și se admite azi, ordonându-se dărâmarea.

«S'a violat art. 18 din lege, întrucât eu nu am avut autorizare; atât se constată din procesul-verbal, nu că aș fi construit peste aliniere sau contrar autorizării, și conform art. 154 din regulament trebuia ca și d-l Jude al ocolului VII să mă fi condamnat numai la amendă, nu și la dărâmarea imobilului ce e situat în ocolul III și unde pot a-l construi și în paientă».

Având în vedere că, prin procesul-verbal al Poliției Capitalei, G. Nica a fost pus în contravențiune la regulamentul de construcțiuni și alinieri al orașului București, de oarece, fără să aibă autorizațiunea serviciului tehnic al Primăriei, a construit din șipei cu pământ, pe calea Dudești, trei odăi, o sală și o bucătărie, pe o suprafață de 28 metri;

Că, judecătorul ocolului 7 din București, prin cartea de judecată No. 2327/922, făcând aplicațiunea art. 18, 154 și 155 din regulament, combinate cu art. 385 alin. 9 din codul penal, a condamnat pe contravenient la 10 lei amendă și a respins cererea de dărâmare a construcției, făcută de delegatul Primăriei;

Că, Tribunalul Ilfov, prin sentința adusă în recurs, a reformat menționata carte de judecată și a ordonat

dărâmarea construcției pe temeiul aceluiași text din regulament;

Considerând că, potrivit art. 18, 154 și 155 din regulamentul de construcțiuni și alinieri al orașului București, proprietarul care va construi fără bilet de autorizare a Primăriei, va fi supus penalității din art. 385 alin. 9 din codul penal și în plus, dacă construcția este din aliniere sau este făcută contrar dispozițiilor prevăzute în acest regulament, și nu se va putea conforma lor, va fi obligat la dărâmarea construcției;

Considerând că dacă, potrivit menționatei text ale regulamentului, proprietarul este obligat la dărâmarea construcției făcută în afară de aliniere sau în contra dispozițiilor din regulament, cu atât mai mare cuvânt proprietarul va fi obligat să dărâme construcția făcută fără să obțină autorizarea Primăriei, de oarece, în acest caz, proprietarul este presupus, până la proba contrarie, că a făcut o construcție nereglementară;

Că, întrucât din sentința adusă în recurs, nu se constată că recurentul a făcut proba că construcția ridicată fără autorizarea Primăriei, este în conformitate cu condițiile prescrise de regulamentul de aliniere și construcțiuni al orașului, condamnarea sa la dărâmare, oșebit de pedeapsa amendei, este justă și conformă regulamentului;

Că, așa dar, recursul este neîntemeiat și urmează a fi respins.

Pentru aceste motive, Curtea, respinge, etc.

NOTA. — Asupra chestiunii dacă o persoană care a contravenit la regulamentul de construcțiuni și alinieri, cum este în speță, al orașului București, poate să fie condamnată de instanța competentă prin aceeași hotărâre pe lângă amenda prevăzută de art. 385 alin. 9 cod. pen. și la dărâmarea construcțiunii făcute fără autorizațiunea Primăriei, a făcut de mai multe ori obiectul discuțiunii la Înalta Curte, și jurisprudența ei este în mod constant, în mod afirmativ (Vezi Cas. II, 938 din 15 Iunie 1901, Bult. pag. 1390 și *Papadopol* și *Pastion*, Cod. pen. an., art. 385 No. 21, pag. 695; Cas. II, 76 din 15 Martie 1901, *Curierul Judiciar* No. 15 din 1901).

Intr'adevăr, amenda este sancțiunea penală a încălcării regulamentului autorității comunale, care atrage implicit și cealaltă sancțiune a dărâmării construcțiunii. Prin urmare, în speță, Tribunalul cu drept cuvânt a trebuit să reformeze cartea de judecată a primei instanțe, care respinsese fără just temei cererea delegatului autorității comunale de a se dărâma construcțiunea făcută de contravenient în disprețul dispozițiilor regulamentare.

Jurisprudența a mers chiar mai departe și a decis că judecătorul de ocol sau Tribunalul, pronunțând pedeapsa amenzei prescrisă de art. 385 alin. 9 cod. pen., poate să hotărască prin aceeași sentință și dărâmarea construcțiunii făcută contra prescripțiunilor regulamentului comunal, chiar în lipsa delegatului autorității comunale la judecata procesului, dacă această cerere rezultă din cuprinsul procesului-verbal de constatarea contravențiunii (Cas. II, 276 din 5 Sept. 1899, Bult. pag. 447, vezi *Papadopol* și *Pastion*, op. cit., No. 28, pag. 696).

E. C. D.

INALTA CURTE DE CAS. și JUSTIȚIE, S. II

Audiența dela 13 Mai 1924

Președinția d-lui OSCAR N. NICOLESCU, Președinte

Recurent: V. Tașcă ș. a.

Decizia penală No. 1289

Recurs. — Ce se înțelege prin acest cuvânt. — Intrebuintarea cuvântului de «recurs» în loc de «apel», de către un justițiabil care atacă înaintea tribunalului o carte de judecată a jud. ocol.

Prin cuvântul „recurs” în doctrină și jurisprudență, se înțelege orice cale de atac în contra unei hotărâri.

Tribunalul de județ având o dublă competență în ce privește căile de atac deschise contra cărților de judecată, este dator să vadă în fiecare speță din examinarea naturei cărței de judecată vizată prin recurs, dacă prin termenul de recurs întrebuintat de justițiabil, el a înțeles să uzeze de calea de atac extraordinară sau de calea de reformare ordinară a hotărârii.

Curtea,

În lipsa recurenților,

Ascultând pe d-l Procuror Bălășescu, în concluziuni,

Deliberând,

Asupra motivelor de casare :

I. «Greșit Onor. Tribunalul Chișinău, secția I ne respinge ca inadmisibil recursul ce am făcut în contra cărței de judecată penală No. 329/923 a judecătoriei rurale Lăpușna, jud. Chișinău, întrucât noi am înțeles să facem apel, ci nu recurs, strecurându-se din eroare cuvântul «recurs» în loc de apel. Tribunalul Chișinău trebuie să țină seama de intențiunea noastră expusă și în instanță, de a face apel și nici de cum «recurs», iar nu să ia în considerațiune titulatura de «recurs», intențiunea noastră fiind de a se face apel așa cum am și făcut, dar din eroare s'a intitulat recurs. Faptul că în ședința anterioară am acceptat să discutăm că este recurs, se datorește faptului că fiind provocați de intimați că recursul este nemotivat, atunci noi am susținut că recursul la judecătoria de ocol nu trebuie motivat, că deci din acest punct de vedere sentința tribunalului este nulă.

II. «Exces de putere, comite Tribunalul când ne condamnă să plătim despăgubiri civile, câte 800 lei fiecare, ceea ce în total face 3200, iar partea civilă nu cerea decât trei mii lei».

Având în vedere sentința supusă recursului din care se constată că recurenții Sultana Grigorași, Vaisle Tașcă, Gh. Tașcă și Gh. Lozovan fiind condamnați de judecătorul de ocol la câte 250 lei amendă și, în mod solidar, la 600 lei despăgubiri civile reclamantului pentru faptul că au contravenit legii poliției rurale introducând vitele în holdele reclamantului, au declarat recurs la Trib. Chișinău, iar această instanță le-a respins recursul ca inadmisibil, de oarece condamnările civile fiind mai mari de 300 lei, cartea de judecată era cu drept de apel conform art. 51 din legea judecătoriilor de ocoale;

Considerând că prin cuvântul «recurs» în doctrină și jurisprudență, se înțelege orice atac în contra unei hotărâri; că deosebirea între recursul la Curtea de Casație și acela adresat la o instanță superioară de fond consistă în aceea că cel dintâi este un recurs extraordinar pe când cel de al doilea este ordinar;

Că, Tribunalul de județ având o dublă competență în ce privește căile de atac deschise contra cărților de judecată, este dator să vadă în fiecare speță din examinarea naturei cărței de judecată vizată prin recurs, dacă prin termenul de recurs întrebuintat de justițiabil

el a înțeles să uzeze de calea de atac extraordinară sau de calea de reformare ordinară a hotărârei;

Considerând că înaintea Tribunalului recurenții au susținut că deși prin petiția lor au întrebuințat termenul de «recurs», însă dâșii au înțeles să facă apel, de oarece acesta este calea regulată de atac ce le-o dă legea, iar Tribun. omite să examineze această cerere legală a recurenților;

Considerând că, conform art. 406 proc. penală omisiunea din partea instanței de fond de a se pronunța asupra unei cereri a inculpatului prin care reclamă vre-o facultate sau vre-un drept ce-i dă legea, atrage după sine nulitatea hotărârei chiar când pedeapsa de nulitate nu ar fi pronunțată prin vre-un text de lege;

Că în speță, reparațiunile civile pronunțate de judecătorul de ocol fiind mai mari de 300 lei, cartea de judecată nu putea fi atacată decât pe calea apelului potrivit art. 51 l. jud. ocol;

Că, recurenții invocând înaintea Tribunalului că înțeleg să uzeze de această cale de atac, dâșii au reclamat un drept ce le da legea și omisiunea Trib. de a se pronunța asupra cererii lor atrage nulitatea hotărârei sale potrivit dispozițiilor art. 406 mai sus produse;

Că, de aceea, recursul urmează a fi admis.

Pentru aceste motive, Curtea, în numele legii, admite recursul.

NOTA.— Intr'un sens generic expresiunea de «recurs» se întrebuințează ca echivalent de «cale de atac» contra unei hotărâri, iar în sens mai restrâns de «recurs», adică atacarea unei hotărâri date în ultimă instanță.

Nici legea judecătorilor de ocoale și nici procedura civilă sau penală nu prevede vre-o decădere de drepturi atunci, când partea nemulțumită pe o hotărâre dată fie de judecătorul de ocol, fie de Tribunal sau Curte, o atacă la instanța superioară, fără să scrie expresia tehnică de «apel», «recurs» sau «contestație», sau întrebuințează un termen impropriu, fiindcă aceste expresii nu sunt prevăzute în mod sacramental.

Doctrina și jurisprudența sunt unanim în a recunoaște că, este de ajuns, ca motivele invocate pentru atacarea hotărârei să fie în acord perfect cu ceea ce partea nemulțumită a voit să înțeleagă când atacă acea hotărâre și pe care instanța este suverană în ale interpreta adevăratul sens, indiferent dacă în loc de recurs s'a întrebuințat impropriu termenul de apel sau viceversa. (În acest sens. Cas. I, dec. 556 din 5 Sept. 1922, „Jurispr. Română“ No. 35 pag. 351).

S'a decis însă, cu drept cuvânt că, atunci când din motivele invocate reiese că partea a vroit să atace cu recurs, ea nu mai poate susține că a înțeles să atace cu apel, căci aceasta ar însemna să-i se dea puțină părți nemulțumite să-și schimbe după plac căile de atac, în disprețul teraenelor fatale și formelor expres prevăzute pentru fiecare cale de atac, căci văzându-se decăzută dintr'o parte să atace în alta, consecința care ar duce la interminabilitatea proceselor. (Vezi în acest sens. Trib. Gorj II, 159 din 18 Mai

1923, „Jurisprudența Generală“ 1923, 1113 pag. 465 urm.)

Ceva mai mult, când e vorba de un recurs de competența Trib. deci de un recurs ordinar, instanța de fond comite o omisiune, dacă nu cercetează înainte ca să vadă dacă hotărârea judecătorului de ocol, potrivit art. 51 l. j. ocoale este susceptibilă de recurs sau apel, indiferent de termenii de care s'a servit partea nemulțumită de a ataca hotărârea dată de prima instanță.

Prin urmare, în speță, hotărârea dată de judecătoria de ocol fiind susceptibilă de apel la instanța superioară, pe temeiul că despăgubirile civile treceau de 300 lei, însă partea a atacat-o cu recurs, — în mod impropriu, această calificare nu legă instanța superioară, ci, ea trebuie să-și cerceteze întâi competența, de oarece Tribun. de județ au o dublă competență cu privire la căile de atac contra cărților de judecată pronunțate de către judecătorul de ocol.

Nefacând această prealabilă cercetare, Trib. a comis o omisiune, care conform art. 406 pr. pen., atrage nulitatea hotărârii, căci acest text deși se referă numai la materii criminale, însă își are aplicațiunea și în materie corecțională (Cas. II, 290 din 7 Iunie 1872, B.l. pag. 350)

E. C. DEJUSARA

TRIBUNALUL COMERCIAL ILFOV, SECȚIA II

Audiența dela 28 Aprilie 1920

Președinția d-lui I. EPUREANU, Judecător

Sentința No. 343

Concurență neloială. — Întrebuințarea unei firme străine pentru exercițiul unui comerț similar. — Radierea firmei similare. — Neîncetarea daunei.

Constitue un delict comercial de natură a da loc la daune concurența neloială constând în întrebuințarea ca firmă a numelui unei societăți străine având o reputațiune stabilită în exercițiul unui comerț similar. Faptul că această firmă a fost radiată și comerțul a încetat nu ridică dreptul a cere daune pentru trecut echivalente prejudiciului cauzat în acel timp.

Soc. anon. Decca din Küssnacht-Zürich (Elveția) prin avoc. Alex. Velescu cu Aug. Schmiedigen et Max Schtrothmann prin avoc. G. Paraschivescu-Ciureu.

Tribunalul,

Având în vedere acțiunea introdusă de Soc. Anonimă „Decca“ cu petiția înreg. la No. 9628 din 919;

Având în vedere susținerile orale și scrise cum și actele din dosar: Având în vedere că prin acțiunea reclamanta cere ca pârâta să fie obligată a radia în firma lor socială acea denumire de „Decca“ și a fi autorizată să publice pe spezele pârâților sentința de radiere prin mai multe gazete indicate prin acțiune cum și a-i plăti pârâtii 20.000 lei (douăzeci mii) cu titlu de daune cauzate prin

faptul concurenței neloiale isvorâtă din întrebuințarea denumirii „Decca” în firma lor socială;

Având în vedere că se constată că pârâții August Schmidigen și Max Schtrothmann au constituit în ziua de 5 (18) Iunie 1919 o Societate în nume colectiv, adoptând ca firmă socială denumirea „Decca” Societate pentru instalațiuni sanitare, asociație ce a fost desfăcută în fine la 10 Dec. 1919, trecându-se întreg fondul comercial activul și pasivul ei asupra coasociatului Max Schtrothmann;

Având în vedere că din actele prezentate de reclamant și în special din certificatul No. 20495 din 919 de înregistrarea mărcii de fabrică cu denumirea „Decca” cu sediul în Elveția, se constată că din anul 1909 există în această țară o fabrică de aparate tehnice sanitare și aparate de încălzit sub aceeași denumire „Decca”;

Că pârâții din actul constitutiv al Societății lor și prin publicațiunile făcute prin „Monitorul Oficial”, revista „Bursa” și altele prin corespondență zilnică au adoptat ca nume al asociației lor „Decca”;

Având în vedere că din actul constitutiv precum și din publicațiunile făcute se constată că numita Societate avea de scop exercițiul comerțului de instalațiuni sanitare, apă, gaz și canal;

Că din aceasta reese în mod evident intențiunea coasociațiilor de a provoca o confuzie voită în scopul unei concurențe neloiale;

Având în vedere că alegațiunea adusă de pârât că societatea fiind disolvată, acțiunea ar fi fără interes și aceasta mai ales față de coasociatul August Schmiedigen care s'ar fi retras din tovarășie, nu poate fi fondată întrucât ambii asociați își păstrează întreaga răspundere față de delictul săvârșit;

Având în vedere că prin fapta lor pârâții au uzurpat numele comercial al firmei „Decca” nume special și a comis cu intențiunea de a produce confuziunea dorită și în scopul de a trage profit bănesc din vânzarea produselor lor cu denumirea fabricii reclamante;

Considerând că prin acest fapt ilicit pârâții punând în comerț produsele lor sub denumirea „Decca” au prejudiciat pe reclamantă cauzându-i daune pe care judecata le apreciază la două mii lei;

Pentru aceste motive,
Admite în parte acțiunea, etc.

(ss) I. Epureanu; Al. Vasilescu.

Grefier (ss) Chiru.

CASAȚIA FRANCEZĂ S. CRIMINALĂ

(29 Decembrie 1922)

Ultraj public la bunele moravuri sau în contra pudorii.— Fotografii obscene.— Elementele delictului.— Constatările ce trebuie să facă judecătorii fondului, pentru ca decizia lor să fie suficient motivată.— Art. 1 din legea fr. dela 2 August 1882, modificat prin legile din 16 Martie 1896 și din 7 Aprilie 1908 (262 c. pen. român, modificat prin legea din 5 Mai 1895).

Trebuie să fie anulată, ca insuficient motivată, decizia care pronunță o condamnare pentru ultraj public la bunele moravuri, prin vînderea unor fotografii obscene, fără a indica fotografiile incriminate, care ar avea caracterul de obscenitate, și fără a specifica în ce ar fi ele contrare bunelor moravuri. (Gaz. Palais) din 4 și 5 Feb. 1923, No. 35, 36).

Iată considerentele acestei decizii:

«Considerând că judecătorii corecționali au o putere

suverană pentru a constata realitatea faptelor incriminate; că hotărârea lor asupra calificărilor legale a acestor fapte este însă supusă controlului Curței de Casație; că ei nu pot să sustragă dela acest control deciziunea lor asupra dreptului, fie amestecând-o cu decizia lor asupra faptelor, fie abținându-se de a specifica faptele într'un mod precis și complet;

Considerând că atât în motivele sentinței primilor judecători, cât și acele ale deciziei Curței din Angers, adaose, se zice că: «prevenitul se deda unui comerț imoral; că toate elementele delictului de ultraj la bunele moravuri sunt bine constatate, și că pedeapsa trebuie să fie proporționată gradului de imoralitate al fotografiilor puse în vânzare; că Despujols pare a fi afiliat unei bande de indivizi care se dedau vânzării unor fotografii obscene»; că reținând delictul de ultraj public la bunele moravuri în termenii mai sus expuși, decizia atacată nu arată în ce ar consista obscenitatea fotografiilor puse în circulație; că enunțările acestei decizii sunt, deci, insuficiente pentru a permite Curței de Casație de a verifica dacă faptele urmărite au fost legalmente calificate; de unde rezultă că sus zisa decizie este motivată în mod insuficient;

Pentru aceste motive, casează și trimete, etc.»

NOTA.— Este de toți cunoscut traficul imoral ce se face cu vinderea de scrieri, deseme, fotografii, cărți poștale obscene, etc., și acest lucru este cu atât mai trist și merită mai mult asprimea legii, cu cât, de cele mai multe ori, asemenea imoralități cad în mâinile tineretului, care se corupe înainte de timp în contactul lor.

În cele mai multe țări, există legi foarte aspre în contra acestor inconșienți, cari nu-și dau seama de răul ce produc în societate, răspândind veninul și otrava.

La noi, nu avem decât art. 262 din codul penal, care este insuficient, chiar în urma modificărilor acestui text prin legea dela 5 Mai 1895.

Textul vechiu era și mai dezastros, căci el nu prevedea absolut nimic¹⁾. De aceea, Curtea cu jurați din Iași, a fost nevoită să absolve, la 4 Iunie 1893, o bandă de evrei care făceau acest comerț pe o scară întinsă. Cu tot verdictul afirmativ al juraților, unde fuseseră trimiși de Curtea de Casație pe cale de regulare de competență, jurisprudență asupra căreia Înalta Curte a revenit la 1908, după cum vom vedea mai la vale.

Făcându-se recurs, de către procurorul general în contra deciziunii de absolvere a Curței cu jurați din Iași (recurs care era foarte bine motivat), suprema Curte îl respinge, constatând că tipărirea și vânzarea de scrieri și deseme obscene, distribuite chiar copiilor dela școală, nu cade sub scutul legii penale. (Vezi Bul. Cas. II, anul 1893, pag. 796 și Dreptul din 1893, No. 83, unde este publicată și decizia Curței cu jurați).

1) S'a decis cu, drept cuvânt, că comite delictul de ultraj public contra pudorii, sodomistul care, prin atitudinea sa, prin cuvinte sau gesturi obscene, caută în public a ademini bărbați și, ca atare, este pasibil de pedeapsa prevăzută de art. 330 c. penal fr. (262 c. penal român). Trib. cor. Marsilia, 26 Feb. 1908, J. Clunet anul 1908, pag. 829, 830 și Dreptul din 1908, No. 63, pag. 519 (cu observ. noastră).

Astfel, banda neagră (Segal, Dulberg, Cheseléz, etc.) a putut să-și continue mai departe comerțul ei foarte lucrativ, nesupărată de nimeni. Credem că judecătorii, cu părere de rău și cu mâna tremurândă, au trebuit să semneze deciziile de mai sus, care constatau neputința legii. Trebuia însă din pământ să se scoată un text, pentru ca o faptă atât de neagră și de uricioasă să nu rămâne nepedepsită. *Dura lex, sed lex!*

Mai târziu, spre rușinea noastră, se prezintă însă înaintea instanțelor judecătorești un fapt de aceeași natură, comis în aceleași triste condițiuni.

O altă bandă de evrei, care și-au pus, pe semne, în gând să ne moralizeze țara, cere dela Curtea de Casație tot regularea de competență, spre a fi trimeasă la jurați, unde, cu câțiva ani înainte, se îndeletnicise cu absolvirea dela Iași. Legea fiind acum modificată, la 1908, Curtea de Casație, revenind asupra jurisprudenței sale anterioare, constată de astădată (*mieux vaut tard que jamais!*) că faptul de a vinde cărți poștale cu ilustrațiuni obscene nu constituie un delict de presă, nefiind vorba, în speță, de o scriere prin care să se denunțe fapte calomnioase contra reputațiunei unei persoane, ci constituie delictul prevăzut și pedepsit de art. 262, combinat cu art. 294 c. penal, și prin urmare, de competența judecății tribunalelor corecționale, iar nu a Curței cu jurați. Vezi Bul. 1908, pag. 1477; *Dreptul* din 1908, No. 70, pag. 575 și *Curierul Judiciar* din același an, No. 80, pag. 646 (cu observ. foarte judicioasă a d-lui Ionescu-Dolj, pe atunci judecător de instrucție al Trib. Ilfov).

Astăzi, în urma modificării art. 262 c. penal prin legea din 5 Mai 1895, jurisprudența noastră este stabilită în sens că acei cari expun și vând în public imagini care ating moralitatea publică prin faptul că au de scop deșteptarea gândurilor lascive și indemnarea la lubricitate, sunt pedepsiți pentru ultraj public la bunele moravuri, în baza art. 262 și 294 c. penal. (Vezi Cas. II, Bul. 1897, pag. 925; Trib. Ilfov și C. București, *Curierul Judiciar* din 1909, No. 40, pag. 321 și urm., cu nota d-lui Ionescu-Dolj, care instruisse afacerea). Vezi aseastă frumoasă ordonanță, căreia distinsul magistrat i-a dat o formă și o culoare literară cu care, până acum, judecătorii noștri nu ne-au prea obișnuit, publicată în *Curierul Judiciar* din 1908, No. 51, p. 405 urm.

Un fapt de asemenea natură a avut a-l judeca, la 1922, și Curtea de Casație din Franța, prin decizia sa mai sus reprodusă. Curtea din Angers condamnase la închisoare pe câțiva indivizi (tot evrei), cari făceau un asemenea comerț, atât de dezastros pentru morala publică. Această decizie a fost însă casată, pentru că nu arăta în ce consistau obscenitățile fotografiilor incriminate.

Se vede că fotografiile puse în circulație nu erau la dosarul cauzei, căci dacă Curtea de Casație le-ar fi văzut, poate că n'ar fi casat decizia de fond. În orice caz, suntem convinși că Curtea de trimetere a luat toate măsurile pentru ca acești traficanți ai moralei publice, cari n'au nimic sfânt, să-și primească pedeapsa legiuită.

Iași.

D. ALEXANDRESCO

În Editura *Curierul Judiciar* s'a pus sub presă **Cursul de Drept Penal și Procedură Penală** (cele 3 vol. ale regretatului *Profesor I. Tanoviceanu*). Opera a fost revizuită și complectată cu *Doctrina și Jurisprudența la zi*, cu referințe și comparațiuni și la Codul și Procedura Penală Austriacă și Ungară, de o comisie de juriști: *Dr. Cornel Chiselită*, consilier la Curtea de Casație, care a dat referințe pentru legislația penală Austriacă; *Dr. Ștefan Laday*, fost Magistrat și Profesor în Ardeal, Jurisconsult în Cluj, care a dat referințe asupra legislației penale ungare; *Dr. avocat Vintilă Dongoroz*, Prim-Redactor la „Jurisprudența Generală”, care a revăzut toată doctrina și legislațiunea comparată, punând-o la curent cu ultimele tratate și teorii emise în știința Dreptului penal; *Dr. E. C. Decusară*, Directorul Statisticeii Judiciare Secretar de Redacție la *Curierul Judiciar*, care a revăzut jurisprudența română și streină până la zi, ajutați de: *Dr. Gr. C. Conduratu*, fost Consilier la Curtea de apel București, avocat și *N. C. Schina*, fost Președinte la Curtea de apel Buc., tutorul minorilor I. Tanoviceanu.

Lucrarea va apare în 5 mari volume, pe hârtie velină. Primul volum va fi complect gata la 15 Octombrie a. c. *Prețul* cu care se va pune în vânzare acest volum este de 500 lei. Pentru cei cari voesc a se abona, pentru câteși cinci volumele, *vor plăti anticipat lei 2000*. Magistratilor, Avocaților și Studenților cari au de dat examene, li se pot servi lucrarea anticipat, în fascicule. *Prețul* unei fascicule de 32 pag. este de 30 lei, la cari se va adăoga lei 3 pentru porto recomandat. Au apărut până azi 20 fascicule și urmează tipărirea. Plata se va face pe adresa „Curierul Judiciar” București.

A apărut: **No. 4-5, Biblioteca Marilor Procese**, care cuprinde pledoariile marelui dispărut **Barbu Delavrancea** în afacerile: Socolescu și Carageale-Caion, precedate de două portrete literare, unul al lui Delavrancea, datorit cunoscutului nostru critic *Eugen Lovinescu*, și altul al lui Carageale, datorit avocatului și publicist. *Mihail Mora*. *Prețul* 100 lei.

Sub presă No. 6.

Abonamentul anual costă: 900 lei p. Autorități, Case de Comerț particulari; 600 lei p. avocați și 500 pentru magistrați

A apărut **Jurisprudența Generală** No. 30, cu data de Joi 2 Oct. 1924, sub direcțiunea d-lui avocat *Gr. Conduratu*, fost consilier la Curtea de Apel București, cuprinzând 59 de hotărâri ale Curții de Casație și ale diferitelor instanțe judecătorești din țară, cu numeroase *Note*. *Prețul* 20 lei.

Abonamentul anual: 900 lei pentru Autorități și Case de Comerț 600 pentru avocați și 500 pentru magistrați.

Rugăm stăruitor pe d-nii abonați din provincie a nu mai aștepta alte invitațiuni, sau sosirea încasatorilor, și a bine voi să trimită achitarea abonamentului prin mandat poștal, direct la administrația ziarului „Curierul Judiciar”, București, Rahovei 5, notând pe cotorul mandatului „pentru abonamentul datorat partida No...”